

L'exili fatal dels republicans ebrencs

Els qui van poder fugir van quedar atrapats entre el govern col·laboracionista, els nazis i el perillós retorn

JOAN B. BELTRAN REVERTER

Quan la matinada del 16 de novembre de 1938 les últimes unitats republicanes de l'Exèrcit de l'Ebre varen creuar el riu no tan sols es donava per finalitzada la batalla, tal vegada, més important i cruenta de la Guerra Civil. Molts de republicans empenrien el camí de l'exili i amb ells bona part de la població de les comarques tarragonines.

A França, vora 450.000 refugiats espanyols foren ubicats en camps de concentració: Argelers, Setfont, Barcarès, Sant Cebrià, Agde... La rebuda dels refugiats republicans per part del Govern francès no és molt grata i la vida als camps serà molt dura. Alguns republicans decidiren tornar a l'Espanya franquista sabedors d'allò que els esperava: presó, camps de concentració, represió i, fins i tot, afusellaments.

Mentrestant, a Alemanya el feixisme, de la mà d'Adolf Hitler, pren una força brutal. En aquells dies, ningú a Europa podia albirar allò que esdevindria del nazisme. Els republicans ja havien tastat, durant la Guerra Civil espanyola, alguna de les pràctiques bèl·liques dels alemanys, però desconexien la violència exterminadora que el nazisme tenia com a objectiu final.

La invasió de França

Quan al mes de juny de 1940 les tropes alemanyes envaïren França, els republicans quedaren atrapats entre els mateixos nazis, el govern col·laboracionista de Vichy o el retorn, sempre incert i perillós, als pobles d'origen. Els que decideixen quedar-se en territori francès corren diversa sort.

La gran majoria, amb llurs famílies, faran cap a les companyies de treball i als camps de presoners, anomenats Stalags –vertadera antena dels camps de la mort–, si bé d'altres, sobre tot els que varen fer la guerra com a soldats, optaran per incorporar-se al moviment de la resistència francesa en la lluita contra el nazisme.

El 6 d'agost de 1940, arribaren els primers republicans al camp d'extermini de Mauthausen, procedents de l'Stag VII-A de Mobsburg. A partir d'aquest moment, Mauthausen fou considerat de tercera categoria –la pitjor– per les autoritats militars alemanyes.

Carta des de l'Infern. - El vendrellenc Rafael Jané Borrás (al centre del grup de presoners), en el camp de Mauthausen, on va morir. Dalt, una carta que va enviar a la família. Nou vendrellencs van morir a mans dels nazis. FOTO DEL LLIBRE 'EL VENDRELL 1936-1939', D'ALFONS VIDIELLA

El canareu Josep Gras Barrera va morir al camp nazi de Wöbbelin.

Estudis recents xifren el nombre de deportats espanyols als camps de concentració nazis en vora 8.965, dels quals 1.974 eren catalans i, d'aquests, 401 procedien de les comarques de Tarragona. Per camps d'extermini, els republicans tarragonins foren concentrats a Mauthausen, Gusen, Dachau, Neuengamme, Buchenwald, Steyr, Wöbbelin, Hartheim... La majoria –252– varen morir, especialment al camp de Gusen (191); d'entre ells 19 foren gasejats al castell de Hartheim, men-

tre que cinc més se'ls considera desapareguts. Només consta un evadit, Joan Olivé Rovira, d'Ascó. I encara hi ha un supervivent, Joan Bta. Nos Fibla, d'Alcanar (veure pàgina 23).

El 5 de maig de 1945, un destacament de l'onzena divisió blindada de l'exèrcit dels Estats Units, entrà al camp de Mauthausen, posant fi a la barbàrie nazi. Aquell mateix dia i següents foren alliberats la resta de kommandos, entre ells el del camp annex de Wöbbelin, on es trobava Josep

Gras Barrera, natural d'Alcanar. Ma mare no m'ho va contar mai. Va ser el seu secret més ben guardat. Josep Gras, en esclatar la Guerra Civil i amb 22 anys, es va allistar a l'exèrcit republicà prenent part al front de Terol i a la batalla de l'Ebre. Al poble va deixar família i núvia. Ella, amb 17 anys, va quedar-se a Alcanar tot esperant l'acabament de la guerra i la tornada del seu estimat.

A l'exili, Josep va involucrar-se activament en la lluita antifeixista entrant a formar part de la

resistència francesa. Mentrestant, al poble la núvia seguia mantenint l'esperança en allò que Josep li havia escrit: «...El nazisme serà derrotat i els països aliats faran caure el Govern de Franco i la llibertat i la democràcia tornaran al nostre poble».

Al mes de febrer de 1944, Josep Gras va ser fet presoner per la SS alemanya. Va morir, amb 30 anys d'edat, al camp annex de Wöbbelin l'1 de maig de 1945, dos dies abans que les tropes de la 82a divisió aerotransportada de